

PRESENTACIÓ DE *NOTICIAS Y RELACIONES HISTÓRICAS DE MALLORCA. SIGLO XIX (1896-1900)* DE JOAN POU MUNTANER*

Pere FULLANA PUIGSERVER

Amics, amigues. Bon vespre.

Vull començar agraïnt a Maria Barceló i la Societat Arqueològica Lul·liana la confiança que han depositat en mi com a presentador. Sé que molts de vosaltres, sobretot les seves germanes aquí presents, estau en millors condicions de parlar de Joan Pou i, ben segur, coneixeu prou bé la seva obra. No obstant això, des de la més absoluta modèstia intentaré embastar algunes reflexions.

No hi ha dubte que aquest volum novè de *Noticias y Relaciones históricas de Mallorca* clou un cicle i es tanca la crònica d'un segle. Aquest es tanca en una circumstància altament desagradable i penosa per a tots nosaltres, sobretot com a conseqüència de la desaparició, recentment, de l'estimat i mai no valorat suficientment Joan Pou Muntaner. Però, també, es menester tenir present que amb aquest volum s'acaba la crònica d'un segle i el projecte inicial de Joan Llabrés Bernal. Malauradament, el bo de Joan Pou -tot i que encara poc abans de morir pogué contemplar el llibre ja imprès- no ha pogut fer part, tal com haguéssim volgut, d'aquest acte. Ho mereixia i és ben segur que tots desitjàvem un final diferent per aquesta història i una història diferent per aquesta cloenda.

Joan Pou Muntaner tan sols volgué ésser el continuador de l'obra inacabada de Joan Llabrés, amb la intenció d'arribar fins al final de segle. De fet, a la portada dels quatre volums de Pou sempre hi ha aparegut "Continuación de la obra iniciada por D. Juan Llabrés Bernal". Es constata, així, que no li agradava massa el protagonisme ni anava excessivament carregat de vanitat. Exercí al servei d'un projecte que va assumir com a seu, tot reconeixent el protagonisme principal del seu amic. Llabrés havia publicat cinc volums, entre 1958 a 1971 (1801-1880), però la seva mort prematura impediren momentàniament la finalització del cronicó. Havia destinat cinc voluntats a vuitanta anys del segle XIX i havia fet servir un allau innumerable de noticiaris i cronicons, sobretot de la primera meitat del segle XIX. Segurament, a mesura que avançava la cronologia també n'augmentà la dificultat, sobretot perquè els buidages sistemàtics de la premsa periòdica eren molt lents i problemàtics, atesa la seva abundància. No obstant això, aquella obra mereixia arribar fins al final. Va ser llavors, el 1975, poc després de la mort de Joan Llabrés, quan Joan Pou s'oferí per continuar l'obra. Ell mateix en el pròleg del sisè volum ho reflectia de forma senzilla i planera: "*La gran amistad que me unía con el tan recordado, bajo distintos puntos de vista, Don Juan Llabrés Bernal, me animó a ofrecerme a la Junta de gobierno, a la que*

* Parlament en homenatge a Joan Pou i Muntaner pronunciat a la sala d'actes de la Societat Arqueològica Lul·liana el dia 2 de març de 1999.

pertenecía entonces, para continuar, en la medida de mis posibilidades, esta obra, publicada hasta entonces hasta el 31 de diciembre de 1880, y que faltaba investigar hasta finales de la pasada centuria, como se proponía el Sr. Llabrés". Vint-i-quatre anys després finalitza aquell projecte, en la qual hi ha estat sempre vinculada la Societat Arqueològica Lul·liana. Pou la va portar fins al final com un servei més en la SAL, com un deure d'amistat, com un compromís amb la societat que tant estimava. És indubtable que aquest tipus d'obres només poden ser realitzades per persones curoses, amb una gran capacitat de treball, amb un assenyament especial i amb una voluntat quasi filantròpica. Des de 1975 ençà, s'han produït canvis profunds en el món cultural mallorquí, entre els quals es pot destacar una evolució destacable de la historiografia, sobretot amb l'aparició de noves fornades d'historiadors. Quan es fa esment a aquest fet, indubtable i inqüestionable, sovint recordam el que ha suposat la Universitat de les Illes Balears en aquest procés de canvi qualitatiu; tanmateix, en el marc d'aquest acte, és un deure reconèixer el paper de la Societat Arqueològica Lul·liana i el seu Bolletí, en tant que societat dinamitzadora dels estudis històrics; i també retre un homenatge a aquells que, al marge de vanitats personals, han persistit en la seva vocació de publicar eines per a la investigació. Mai no podem ponderar suficientment el que han representat *Noticias y relaciones históricas de Mallorca* pels investigadors de la història, l'art, la literatura o la vida quotidiana del segle XIX a Mallorca. Només una anàlisi exhaustiva de les notes a peu de pàgina ens permetria adonar-nos amb exactitud fins a quin punt aquesta obra ha estat un element de consulta obligada i una font inesgotable d'informació. De fet, el millor homenatge i reconeixement que hem fet i farem a Joan Llabrés Bernal i Joan Pou Muntaner ha estat i serà consultar-los i citar-los.

El final de segle a Mallorca

Aquest darrers temps s'ha incidit des de diferents vessants sobre la Mallorca entre dos segles. S'han celebrat congressos i jornades des de diferents àmbits i s'ha fet memòria d'una conjuntura especialment dramàtica per a l'Estat espanyol, sense descuidar una anàlisi més de caràcter local, sense caure en localismes. Allò que realment ha interessat de veres ha estat la vivència del final de segle a Mallorca, explicar-la des d'allò que realment va ser i no només des d'una perspectiva global d'estat. Ara, quan tot just decau l'impuls i l'ansietat del centenari del 98, aquest volum sobre el darrer quinquenni del segle XIX apareix sense enrenou, sense grans pretensions, però amb la certesa de que serà una de les peces clau per interpretar amb la seva complexitat la fotografia d'un temps de guerra, però també d'una conjuntura de canvi i de modernització.

La Mallorca entre dos segles és, tal qual, la que ens presenta Pou i Muntaner en aquesta obra. Amb els seus protagonistes, amb els succeïts més destacats a la premsa i a la documentació contemporània, les entitats, les iniciatives, la vida quotidiana... Pou ha tractat, amb fidelitat, de recopilar tot allò que ell considerarà d'interès general. És clar que ho ha aconseguit amb escreix i és un deure per la nostra part reconèixer el valor de tot el que ha fet.

Aquella Mallorca el final del segle XIX no es pot interpretar únicament i exclusivament a partir de les Guerres Colonials, encara que aquest fet la marcà profundament. De la lectura d'aquest volum IXè (1896-1900) s'hi poden extreure informacions de tota casta, però sobretot hom constata que la societat mallorquina té un grau de dinamisme qualitativament encara no ponderat suficientment. Aquesta mateixa tesi va ser exposada, fa temps, per Pere de Montaner a la introducció de *Mallorca arqueològica, monumental y artística*, amb aquell

títol *Lo que el siglo se llevó*. Posteriorment, les obres de Damià Pons i Antoni Marimon, entre d'altres, han incidit en aquella mateixa línia.

El futur

He sentit contar al professor Miquel Duran -tampoc no record exactament el contexte- les dificultats que tingué inicialment per utilitzar les *Noticias...* quan tot just iniciava les seves primeres investigacions sobre el segle XIX. Sortosament, aquell ambient cultural s'ha superat. Aquesta obra s'ha sociabilitzada al màxim i ha permès, com ja hem dit, investigacions de signes molt diversos. Fins i tot la Gran Enciclopèdia de Mallorca és deudora d'aquesta obra, tot i que per les seves característiques, les de l'Enciclopèdia, no sempre ho ha pogut explicitar ni fer evident.

No obstant això, permeteu-me que, per acabar, faci dos suggeriments:

En primer lloc, seria importantíssim comptar amb un índex onomàstic, toponímic i social d'aquesta obra. Els noms, de diferent signe, que hi apareixen ho mereixen. És indubtable que l'obra encara seria més manejable i útil per a la investigació si es pogués comptar amb aquesta eina suplementària, tal i com s'ha fet amb *Las Baleares*, de l'Arxiduc Lluís Salvador i segurament altres. No és una tasca fàcil, ni d'una sola persona. Però és importantíssim elaborar un projecte en aquesta direcció, perquè l'obra obtengui la seva plenitud.

En segon lloc, allò que molts segurament heu pensat. La continuació. El segle XX s'acaba. Ja és història. A més, moltes de les recerques d'història contemporània en procés, estan destinades al segle XX. És obvi que sobre el nostre segle es disposen de moltes fonts, però una crònica sistematitzada i acadèmicament correcta seria d'una gran utilitat i d'una gran perspectiva de futur. Atès que si es començava ja, és ben segur que la seva publicació no començaria fins el segle XXI.

Gràcies, una vegada més a Joan Pou Muntaner i a la Societat Arqueològica Lul·liana per la dedicació i l'obra que ens heu llegat.